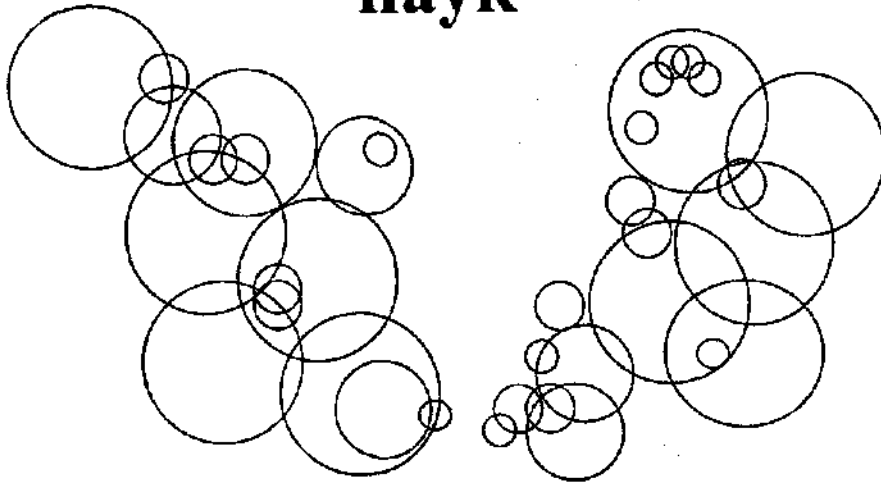

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка
Факультет філології та журналістики

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
конференції
**“Концептологія
в системі гуманітарних
наук”**

Полтава
2009

ББК 74.58.00

УДК 009.001.11 (060.55) (063) (477): [37-81'28+81'373]

Друкється за рішенням ученої ради Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Короленка: протокол № 9 від 26 лютого 2009 року.

Редколегія:

Степаненко М.І., докт. філол. наук, проф., ректор Полтавського державного педагогічного університету;

Валуєв З.О., докт. філол. наук, проф., завідувач кафедри філологічних дисциплін;

Луньова Т.В., канд. філол. наук, завідувач кафедри англійської філології (відповідальний редактор);

Алефіренко Л.Б., канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології;

Копач О.О., канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології;

Кравцова Н.Г., канд. педагог. наук, доцент кафедри англійської філології;

Кравченко В.Л., канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології;

Кривницька Н.І., канд. філол. наук, старший викладач кафедри англійської філології.

Коректор:

Тарян Л.А., завідувач комп'ютерної лабораторії кафедри англійської філології.

Рецензенти:

Баладіна Н.Ф., докт. філол. наук, проф., завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства та журналістики Полтавського державного педагогічного університету;

Алексєнко С.І., канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Полтавського державного педагогічного університету.

**Збірник наукових праць за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної конференції
"Концептологія в системі гуманітарних наук" – Полтава:
ПДПУ, ФОП Гаража М.Ф., 2009. – 92 с.**

У збірнику вміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Концептологія в системі гуманітарних наук", 26-27 березня 2009 року, присвячені питанням концептуалізації, категоризації, моделювання есрабілізованих ментальних одиниць.
Для студентів, аспірантів, науковців, усіх, хто цікавиться проблематикою когнітивної парадигми.

ББК 74.58.00

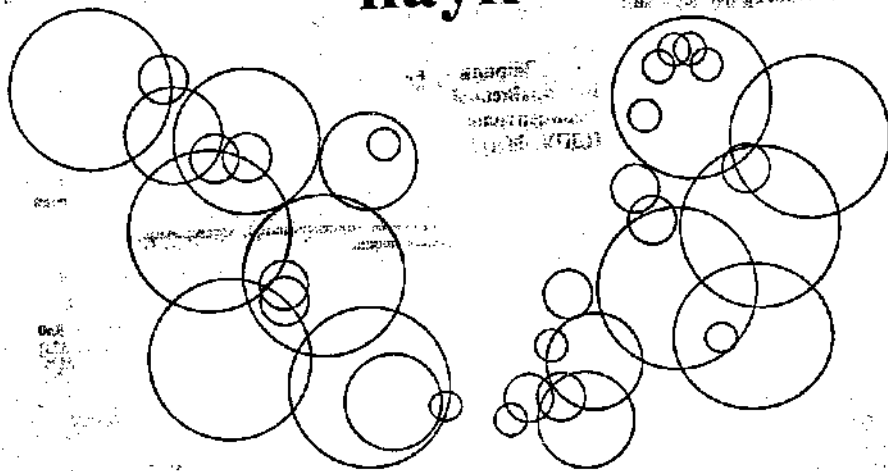
УДК 009.001.11 (060.55) (063) (477): [37-81'28+81'373]

Відповідальність за зміст статей та коректність посилань несуть автори.

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний педагогічний університет
імені В.Г.Короленка
Факультет філології та журналістики

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
конференції

“Концептологія в системі гуманітарних наук”

Полтава
2009

ББК 74.58.10

УДК 009.001.11 (060.55) (063) (477): [37-81'28+81'373]

Друкується за рішенням ученої ради Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г.Корженка: протокол № 9 від 26 лютого 2009 року.

Редакологія:

Степаненко М.І., докт. філол. наук, проф., ректор Полтавського державного педагогічного університету;

Валюх З.О., докт. філол. наук, проф., завідувач кафедри філологічних дисциплін;

Луцьова Т.В., канд. філол. наук, завідувач кафедри англійської філології (відповідальний редактор);

Алефіренко Л.Б., канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології;

Копач О.О., канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології;

Кравцова Н.Г., канд. педагог. наук, доцент кафедри англійської філології;

Кравченко В.Л., канд. філол. наук, доцент кафедри англійської філології;

Кривницька Н.І., канд. філол. наук, старший викладач кафедри англійської філології.

Коректор:

Таран Л.А., завідувач комп'ютерної лабораторії кафедри англійської філології.

Рецензенти:

Баланайна Н.Ф., докт. філол. наук, проф., завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства та журналістики Полтавського державного педагогічного університету;

Алексеев С.І., канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Полтавського державного педагогічного університету.

**Збірник наукових праць за матеріалами
Всеукраїнської науково-практичної конференції
"Концептологія в системі гуманітарних наук" – Полтава:
ПДПУ, ФОН Гаража М.Ф., 2009. – 92 с.**

У збірнику вміщено матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції "Концептологія в системі гуманітарних наук", 26-27 березня 2009 року, присвячени питанням концептуалізації, категоризації, моделювання вербалізованих ментальних одиниць.
Для студентів, аспірантів, науковців, усіх, хто цікавиться проблематикою когнітивної парадигми.

ББК 74.58.10

УДК 009.001.11 (060.55) (063) (477): [37-81'28+81'373]

Відповідальність за зміст статей та коректність посилань несуть автори.

ВСТІЛОК

2009

5. Тейлор В. Первобытная культура. – М.: Соцэргиз, 1939.
6. Франко І. Журнал "Зоря" – Львів, 1884. – С. 154-168.
7. Швачко С.О. "Навчити вчитися!" Навч. посібник – Вінниця: Нова книга, 2004. – 133 с.

Шуменко О.А.

Сумський державний університет

Концепція денумеративного моделювання

Когнітивний підхід до мовних явищ передбачає осмислення їх становлення та омовлення результатів пізнавальної (ментальної) діяльності людей. У когнітивно-дискурсивній парадигмі актуальним є розпізнання онтологічного буття лінгвістичних феноменів на широкому масиві емпіричного матеріалу. Валоративним є дослідження когнітивної та комунікативної функцій мовних одиниць, серед яких чинне місце посідають числівники (об'єкт дослідження), їх епідигматична сила (предмет дослідження).

До найкоштовніших надбань кожного народу належить мова. Це єдине знаряддя, що вивисує людину над світом, робить її нездоланною в пошуках істини. Кожен день дає нам урок пізнання. І завжди і скрізь наш учитель – мова [1, с. 23].

Числівники англійської мови – самостійний незамкнений ряд повнозначних нумеральних слів, які характеризуються специфічними, семантичними, синтаксичними та словотворчими ознаками [3, с. 131]. Потреба в номінації числових відношень повністю забезпечується числівниками. Нові числівники утворюються шляхом циклічного повторення старих.

Процес творення слів називається деривацією. Механізм словотвору діє без переривку, без відпусток, виготовляючи нові слова. Двигун словотвору – справжній вічний двигун. Коренева морфема числівника може сполучатися як із суфіксами, так і з іншими морфемами. Утворені від числівників слова, зберігаючи вихідну сему числа, набувають синкретичного значення. Числівникам англійської мови притаманні комунікативна, когнітивна (пізнавальна), епідигматична (денумеративна), акумулятивна та креативна функції. Когнітивна функція числівників "розповідає" про шлях становлення цих номінацій кількості, їх віхи еволюції від предметних значень праформ до термінологічного значення та детермінологічного, якісно-предметного наповнення. Самі номінації чисел експліцитно або скритно презентують "сагу" про процеси появи числових номінацій. Інтегрально-комунікативні розкривають етимологічні віхи назв першого десятка (соматичні витoki); другого десятка (назви процесу додавання), десятків (позначення процесів множення). Моделювання пізніх номінацій великих

чисел включають морфемі ретроспективного буття, пор.: *hundred* – “велика десятка”, *thousand* – “велика сотня”, *million* – “велика тисяча”.

Спільність основ корелюючих слів не свідчить про належність дериватів до однієї і тієї ж частини мови. За допомогою суфіксів від числівника можуть утворюватися різні частини мови – іменники, прикметники, прислівники, дієслова. Пор.: англ. – *two, twoness, to two*; укр. – *два, двоакість, удвоїти*.

Денумеративи утворюються шляхом розширення кореневої морфемі числівника. Розширення за допомогою суфіксів має три ступені словотворення. Для денумеральних утворень показовим є перший ступінь похідності типу *six-th, four-some, five-er*. На другому ступені похідності суфікс останнього порядку у більшості випадків закриває словотворчу активність нумеральної основи (*six-th-ly, fif-th-ly*). До третього ступіню відносяться деривативи типу *multimillionairesness* [8, с. 110]. Семантична унікальність парадигми числівників виявляється у реалізації інваріантної семи числа. Парадигматична представленість числівників полягає в їх включенні в ієрархічну систему квантитативних протиставлень з денумеративами. Загальним для числівників і денумеративів є те, що вони реалізують категоріальну сему кількості. Денумеративним утворенням притаманна розширена форма та ускладнена семантика [5, с. 56]. Денумеративи перебувають у субординаційній залежності, утворюють лексичний ряд, формальним центром якого є корінь числівника, а в семантиці – сема числа. Серед денумеративів виокремлюються в основному іменники і прикметники. Пор.: *one-way love* – “нерозділена любов”, *two-by-four* – “товста папка”, *one-man show* – “персональна виставка”, *one shot* – “альманах”, *four-star general* – “генерал-полковник”

Дієслівні денумеративи утворюються шляхом конверсії. Пор.: *to one-up* – “мати перевагу на одне очко”, *to four-flush* – “займатися замилюванням очей”. У денумеральних утвореннях використовуються вільні нумеральні морфемі, які регулярно відтворюються за моделями мови. У денумеральних утвореннях використовуються суфікси *-th, -ce, -es*. Пор.: *once, thrice, sixth*. Основи числівника сполучаються з суфіксами *-fold, -some, -th*, у прислівниковому ряді частіше вживаються суфікси *-ce, -fold, -es*. Утворення з *-fold* майже необмежені, вони містять всі основи числівників, окрім *one*. Утворення *onefold* є алогічним. Пор.: *twofold, threefold, sixfold, tenfold*. Морфема *-some* співвідносить денумеральні утворення з мовними засобами позначення приблизної кількості. Пор.: *foursome, fiftysome, hundredsome*. Морфема *-th* вказує на місце порядку розміщення об'єкта. Пор.: *seventy-seventieth, thirteen - thirteenth*. Деривативи на *-ce* утворюють закриту парадигму. Пор.: *once, twice, thrice*. Дериваційний суфікс *-es* співвідноситься з поліфункціональними одиницями. Денумеративи з основами числівників виражають кількісні ознаки обмеженого кола осіб, об'єктів, а деякі деривативи, співвіднесені з назвами десятків, виражають обмежені часові строки в житті людини, типу *in one's twenties* – від 20 до 29. Складні денумеральні композити відображають кількісні характеристики людей – *six-*

footer, thirty-strong group, об'єктів – *two-edged, three-cornered*, явищ – *two-match tour*, часові параметри – *three-monthed, four-year-old*. До продуктивних моделей денумеративів відносять *Num+ -th, Num+ -th + -ly, Num+ -(e)s*.

Утворення типу *billion, trillion, quadrillion, septillion, nonillion* спростовує положення про закритість числівників, про неможливість утворення нових числівників. У Великобританії та США ці числівники мають різні значення. Так англ. *billion* співвідноситься з 10^{12} , а в американській системі одиниць позначає *trillion*, англ. *trillion* (10^{18}) відповідає амер. *quintillion*.

Дослідження вчених, а також емпіричний матеріал свідчать про домінантність числівників в парадигматичній групі квантитативності, вони складають ядро квантитативних словесних знаків [2, с. 107; 7, с. 84].

Корені основних нумеральних слів є вихідними, первинними для вторинних, секундарних конструювань як у граматичної категорії "числівник", так і поза її межами. Осмислення денумеративів (слів утворених від числівників) є вельми актуальним з огляду на декілька факторів. У денумеративах віддзеркалюється шлях становлення числівників, основні віхи когнітивної діяльності та омовлення її результатів. Звернення до лексикографічних тлумачень числівників та їх денумеративів, вивчення досвіду вчених із релевантних проблем, аналіз емпіричного матеріалу препарує розуміння концепту (образу) кількості (числа та міри), його категоризації. З огляду на те, що питання концептуалізації та категоризації є ключовими в когнітивній лінгвістиці, вивчення числівників є вельми валоративним. Нумеральні (денумеративні) деривати відображають реконструкцію пізнання. У семантичній структурі денумеративи зберігають категоріальне та лексичне значення вихідної одиниці [4, с. 196]. Числівники тяжіють до ментальних моделей, образів, ситуацій [4, с. 201], їх інгерентні чинники не зникають у новоутвореннях, вони, модифікуючись, зберігаються в епідигматичних просторах.

Література

1. Вихованець І.Р. Тайна слова. – К.: Рад. шк., 1990. – 284с.
2. Жаботинская С.А. Числительные современного английского языка (К вопросу о категориальном статусе): Дис. ... докт. филол. наук. – Киев, 1982. – 208 с.
3. Жигалло В.Н., Иванова И. П., Иофик Л. Л. Современный английский язык. Теоретический курс грамматики. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1956. – 350.
4. Кубрякова Е.С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Рос. акад. наук. Ин-т языкознания. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 560 с.
5. Омельченко Л.Ф. Продуктивные типы сложных слов в современном английском языке. – Киев: Вища школа, 1981. – 143 с.

6. Почепцов Г.Г. Синтагматика англійського слова. – К.: Вища школа, 1976. – 109 с.

7. Швачко С.О. Квантитативні одиниці англійської мови: перекладацькі аспекти. – Посібник. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 128 с.

8. Швачко С.О., Кобякова І.К. Вступ до мовознавства (курс лекцій). – Посібник. – Вінниця: НОВА КНИГА. – 224 с.